

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
CANCRO RVM
FLVVIATILIVM VSV
MEDICO

QVAM
DEO O. M. AVSPICE
IVSSV GRATIOSÆ FACVLTATIS MEDICÆ
P R Æ S I D E
D. JOANNE HENRICO SCHVLZE
MEDICINÆ ELOQVENTIÆ ANTIQVITATVM ET
PHILOSOPHIÆ PROFESSORE PVBLICO

ORDINARIO
ACADEMIÆ CÆSAREÆ NATVRÆ CVRIOSORVM ET
REGIÆ SOCIETATIS SCIENTIARVM BERO-
LINENSIS SODALE

PRO LICENTIA
GRADVM JVRA ET PRIVILEGIA DOCTORALIA
MORE MAIORVM RITE CAPESSENDI

a. d. MART. M DCC XXXV.
H. L. Q. C.

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBIICIET
AVCTOR

SAMVEL DEVBLINGER

ELBINGA - BORVSSVS.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ

Typis JO. CHRIST. HILLIGERI, Acad. Typogr.

INCLYTAE
REIPVBLICAE ELBINGENSIS PROCERIBVS
PATRIAE PATRIBVS
V I R O
ILLVSTRI ATQVE PER MAGNIFICO
D O M I N O
BVRGGRAVIO REGIO
VIRIS PERMAGNIFICIS GNEROSIS MAGNI-
FICIS PRAENOBILISSIMIS AMPLISSIMIS CON-
SVLTISSIMISQVE DOMINIS
DN. PRAESIDI
PRAECONSVLIBVS
CONSVLIBVS
DN. PATRONIS MAECENATIBVS, FAVTORIBVS
ET PROMOTORIBVS SVIS
SVMMA MENTIS VENERATIONE PROSEQVENDIS

CVM VOTO
OPTIMI CONSILIORVM SVCCESSVS
ET
OMNIGENAE PROSPERITATIS
DISSERTATIONEM HANC INAVGVRALEM
IN GRATAE MENTIS TESSERAM
ET
AETERNAE OBSERVANTIAE TESTIMONIUM
EA QVA DECET PIETATE
D. D. D.
TANTORVM NOMINVM

obsequiosissimvs

SAMVEL DEVBLINGER.

PROOEMIUM.

Medicina cum sit rerum salubrium & infalubrium scientia, haud magno labore opus est, ad intelligendum & demonstrandum, quod rerum tam simplicium, quam ex his compositarum intimiori cognitione vel imprimis opus habeamus, si de sanitatis conseruandæ præsiidiis, labefactatæ originibus, reparandæ auxiliis, eorumque adplicandi modis & temporibus, rectum ferre iudicium velimus. Nam hæc sunt media, a quorum recto debitoque vsu vitæ & sanitatis conseruatio pendet, ab iisdemque male adhibitis morbi producuntur & fouentur, rursusque eadem optatam homini valetudinem restituere apta sunt et idonea. Nihil itaque mirum videri debet si in

Medicorum ordine, inde ab Asclepiadarum temporibus ad hunc usque diem, semperfuere summi celeberrimique Viri, qui cum omni, quam latissime patienti, silvæ medicinalis materiæ studium & operam suam impenderunt, tum illi præcipue parti quæ ea continet, quibus ad vitam conferuandam, mortales singulis diebus vtuntur, quæque alimenterum nomine complecti solemus; quorum aliqua non mediocres vires etiam medicamentosas possident, quibus tempestiue adhibitis multum prodesse possumus, cum secus adhibita conspicue nocere queant. Præcipua huius generis sunt aqua vinum, lac, & ex lacte paratum serum, quorum vires præclaras scriptis suis passim inculcauit, singularibusque commentationibus illustravit Medicorum nostri seculi perillustre decus & Academia huius Fridericianæ Venerandus Senior DN. FRIDERICVS HOFFMANNVS Fautor & Præceptor meus omni ætate colendissimus, qui in omnibus prælectionibus suis commendare & inculcare solet, vt medici eam præcipue partem medicinæ, quæ diætetica vocatur, eximio studio colant, vt valeant tam sanitati conferuandæ, quam amissæ recuperandæ recta consilia suppeditare. Et sane si dicere quod res est licet, innumera sunt morbos expugnandi præsidia pharmaceutica: nec quic-

quicquam derogare illorum veris laudibus cupio: ita tamen persuasum habeo, quod raro liceat medicamentis id efficere, quod cupimus, nisi in subsidium diæta vocetur, quam antiquissimi medici tam efficacem iudicauerunt, vt sola hac, etiam sine pharmacis, aut saltem paucissimis pharmacis adiectis, præclarissimum facerent operæ pretium. Speravi itaque operam me non lusurum esse, si thematis inauguralis loco examinandum sumerem argumentum, quod non minus ad alimentorum doctrinam pertinet, quam ad medicamentorum classem referri meretur: scilicet cancos fluuiatiles mihi elegi considerandos, quos notum est culinas frequenter intrare, mensarumque vibus apparari; sed & varia officinis pharmaceuticis præbere paucis ignotum esse potest. Constitui autem ea, quæ ad naturalem historiam pertinent, paucissimis attingere, taliaque desiderantem ad ARISTOTELEM, ALDROVANDVM SACHSIVM & cæteros a SACHSIO in præclarissima Gammarologia frequenter citatos, vt & a P. D. BOECKLERO ad HERMANNI Cynosuram Materiæ Medicæ insuper adductos, auctores remittere, mihi autem ea potissimum, quæ vsum medicum spectant, commendata habere. Faxit DEus vt conatus nostri feliciter cedant,

§. I.

§. I.

Cancer fluuiatilis est, quem in his nostris terris hoc nomine omnes censent, de quo nos scribimus, parum solliciti de illa controuersia, quam eruditi viri agitant, rectiusne astaci an gammari nomine appellari debeant. Amplissime de eo disputauit Silesiæ Medicorum decus PHILIPPVS IACOBVS SACHS, a quo hauriendas dissentientium rationes, cuiuscumque eas scire volupe est, commendamus. Nobis sufficit, quod in officinis hodie nullum aliud quam cancri nomen cognitum sit, nec periculum vllum esse possit erroris, hoc nomine recepto vtentibus, cum in nostris regionibus non inueniatur animal eodem nomine designatum, vt error ab homonymia oriri possit.

§. II.

Est autem cancer, nostrorum fluuiorum & lacuum incola, animal amphibium caudatum, omnibus notæ figuræ, binis chelis, tanquam brachiis, & octonis pedibus articulatis præditum, & cauda in appendices hirsutas terminata, ad expeditius natandum instructum, cœterum crusta tenuiore per totum corpus secundum ductum omnium membrorum obvelatum, ita tamen artificiose per crebras incisuras coagmentata & adaptata, vt diversis motibus locus relinquatur: quam ipsam crustam Rato tempore quotannis deponit, novamque & corporis auctiori moli accommodatam nanciscitur.

§. III.

§. III.

Cancrorum fluuiatilium diuerfitates essentielles non inuenio, accidentales eas puto, quod alii, aliis in-fluuiis maiores obuenant, carnemque molliorem ac lapidiorem præbeant, alii minus conspicuam magnitudinem consequantur. Video quidem distingui inter saxatiles, qui germanice vocantur *Stein-Krebse*, raroque digiti longitudinem assequuntur, elixi vero in supina parte albedinem rubedine distinctam præferunt: & maiores quos alicubi vocant nobiles *Edel-Krebse*, qui elexati corallinam rubedinem induunt, præsertim si recenti erusta nuper inductos coquas: nam in illis quorum crusta iam vetus est non raro conspicuam nigritiem interpolatam animaduerrere licet. Sed cum tam minores isti, quam maiores easdem partes habeant, eandemque partium conformationem, nec quicquam, in quo essentialiter differant obstruatum sit, accidentalem hanc differentiam parum curare licebit. Referri quoque posset de illa satis notabili differentia, quod vnus fluuii vel lacus aut amnis cancri præ alterius incolis longe meliores succulentiores lapidioresque inueniantur, & quod isti, quos aquæ stagnantes & piscinæ alunt deteriores semper sint ceteris, quos fluuius vel amnis enutriuit. Si quid licet de causa discriminis adferre, puto istud certum esse, quod fluuius non valde rapidus, quique supra limosum fundum fertur, ripasque arboribus & virgultis confitas habet, praque lete graminosa attingit, & maiorem cancrorum copiam alat & salubriores pinguioresque foueat: e contrario autem flu-

B

uui

uii per apricos campos decurrentes, altiores ripas & praecipites habentes, multumque arenæ secum deuoluentes, rarissime beatam bonorum canceroru incopiam afferre soleant. Nam cum cancri ament latibula, quibus abditi degant, sub radicibus illa facilius parantur, quam in fundo arenoso: & cum pastus causa soleant fluuios nocturelinquere & in prata excurrere, facilius cognoscitur, ibi & libentius & commodius hoc animal degere, vbi hæc copia suppetit, quam vbi illa destituitur.

§. IV.

Facile ex dictis colligitur, quis sit in cancris delictus habendus, siue pro culinis siue ad vsus pharmaceuticos desideres. Salubriores certe erunt ex saluberrimis aquis, deteriores ex stagnantibus & putridis capti, quorum non solum sapor minime gratus est: verum etiam carnes & succus non poterunt perfectam salubritatem corporibus nostris afferre. Porro consequitur alimentum copiosius eos esse præbituros, qui in suo genere pinguiissimi optimeque habiti sunt, quam qui macri aut prorsus inedia confecti, iamque animam agitanter decoquantur. Tales autem sæpe esse solent, qui aliis locis capti, aliorum deuehuntur, quos in mensam allatos magna parte vacuos, de reliquo autem macros & exsuccos inuenimus. Solent multi, tanquam rem certam, perhibere caneros pinguiores plenioresque esse luna crescente vel plena, quam eadem decrescendo vel omnino non lucente. Mihi vero nullum est dubium, quin quouis lunæ tempore, aut phasi quavis, omnino plenos succulentosque caneros habere possimus, si idoneum ipsis nutrimentum suppetat: omninoque iam captos & in-

& inclusos cancos saginari posse tam decreſcente & nulla, quam creſcente & plena luna, quotidianis experimentis abunde comprobatum eſt. Quod autem plerumque melius habiti capiantur lucente luna, quam ſilente, eius cauſſam forte non male coniiicient illi, qui proximas cauſſas quærunt, in maiorem commoditatem noctu in proxima prata vel agros cultos exſpatiandi, luna prælucente, quam vbi ſpiſſa caligo noctis iter iſtud difficile reddit. Nam a fide dignis & oculatis teſtibus accepi, quod multis locis ruſtici incredibilem cancorum copiam hac arte capiant, vt poſt medium noctis egreſſi terram prope ripam fluminis ad pedis vnus altitudinem facta foſſa egerant, in quam a paſtu ſub auro-ram reuerſuri ad fluuium cancri incidunt, ſicque facillimo negotio copioſe colligi poſſunt. Curioſum tamen eſt quod HENRICVS MVNDIVS *Operum p. m. 285.* refert in India contrarium fieri, & luna ſilente & tempore intermeſtri fucci plenos eſſe; luna autem plane illuſtrata pene languere cancos, idque ad Regiæ Scientiarum Societatis petitum accurate explorafſe, inque litteris ſuis ad dictam Societatem confirmafſe Præſidem Batauiæ Iauenſem. Quæ res cui forte cauſſæ tribuenda ſit, nobis vtique tanto obſcurior eſt, quo minus licet illarum regionum omnes conditiones examinare & cum natura cancorum ibi degentium conferre.

§. V.

Apparet ex iam dictis, cancos fluuiatiles paſci vegetabilibus. Sed & eodem carnibus delectari, ſeſeque implere, a multis obſeruatum eſt. Piſcatores enim iam captis & in vivario aſſeruandis pro nutrimento obiiicere ſolent conchas aquaticas, quarum incolas ſatis auide con-

sumunt. Visi etiam sunt cadaueribus in aquam proiectis ad hæretes, carnesque auide deuorantes. Nihil itaque dubitandum est, quin cancer fluuiatilis tam vegetabili quam animali nutriatur. Quando languidi inculinas afferuntur, solent illos coqui & matres familias cereuisia generosa large aspergere, qua ita reficiuntur, vt deinceps gramina & præter cetera iucundissime urticam auide comedant, hocque modo in caueis subterraneis fatis diu viuunt. Ante quam elixentur lacte dulci asperso, quod fatis scito obliguriunt, expedit, vnde si post vnâ vel alteram horam decoquantur, molles succulentique & sapidi redduntur. Accepi autem non consultum esse illis, quos diutius asseruare cupimus lacte implere, quia non durabilis esse obseruatum sit.

§. VI.

Minus esui aptos cancos nostros germani nostri existimant istis mensibus, quorum nominibus littera Rineſt, id est tempore hiberno & veris prima parte, deinde etiam autânni parte maxima, Sed SEBIZIVS *de alim. fac. Lib. III. p. 1013.* præcipue expetendos mensibus Martio & Aprili scribit, quod tunc sint corpulentiores. Aliqui seorsim expetunt illos, qui iam in eo sunt, vt deponant crustam veterem, cui iam noua subducta integra & separabilis subest, quam totam iucunde comedunt indeque singularem virtutem medicam sibi promittunt. Eiquidem non repugno illorum iudiciis, præsertim cum ad gustum, de quo non disputandum esse prouerbium monet, arbitrium defertur: videtur tamen mihi non iniuste dubitari posse si ex capite salubritatis controuersia hæc de iudicanda sit: nam tunc temporis animal hoc languere solere piscatores norunt,

norunt, nec facile alio tempore plures in viuario emori experientia docente confirmant: vnde rem hanc vltiori experientia decidendam permittere malo. Facile quoque patior sensu suo abundare illos, qui femellas caneros & ouis repletas maribus præferendas existimant. Forte ratio hinc pendet, quod femellæ semper maribus minores minus duram carnem nunciuntur, aut quod in latibulis plurimum tempus degunt, adeoque fibræ suas haud ita rigidas labore reddunt quam quidem mares solent.

§. VII.

Salubritatem in omni animalium genere plus vel minus auferunt morbi: quibus detentos quoque caneros si cognoscere id liceret, repudiandos esse facile largior. Iam supra dixi eos vitari debere, qui ex insalubribus aquis, paludosis, & corruptis capiuntur? Tales vero cognoscuntur, si quis partem inferiorem, cui pedes adhærescunt a crusta separari auulsam confideret, quæ si nigricat & cirris inhærentes pediculos ostendit, certo cognosces animal ex tali aqua allatum, dubietque salubritatis esse; quare tutius agunt, qui se illo abstinent. Inter morbos animalis huius referuntur etiam illæ intricatæ venæ albæ, quas autumnali tempore in caneris inuenimus, quos doctissimus WEL-SCHIVS *de Vena Medinensi* p. 139. dracunculos vocat, verosque vermes esse, non huic solum animalium generi, sed longe pluribus infestos erudite comprobat, & ad viuum deleneatos sistit. Quare quo tempore illi in caneris obseruari solent, ab esu illorum commodius abstinere cum GESNERO aliisque doctis viris existimamus.

B 3

§. VIII.

§. VIII.

Qui in alimentorum facultates igne inquisuerunt, commemorant nobis inde educi phlegma copiosum, quod subsequitur spiritus empyreuma olens, tum parum salis volatilis, denique oleum foetidum provenisse, tandem in retorta caput mortuum remansisse, quod aqua affusa instar calcis viuae efferveſcat: vid. ETTMVLLE-
RVM *in comm. Ludov. p. 165.* quæ eadem esse piscium omnium destillatione, quia animalium omnium simili tractatione, impetranda satis superque notum existimo. Non immorabor huic examini, quippe quod nobis principia & partes constitutivas animalium satis accurate prodere haud valet, etsi generalem ideam præbet eorum, quæ ad mixtionem corporum illorum accesserunt. Si aliis modis minus violentis rem adgredimur, principium quidem terreum satis crassum & copiosum ostendunt crustæ, præcipue chelarum, deinde vero etiam sic dicti oculi seu lapides cancerorum. Constare has partes terra & macilagine docet nos facilis experientia, si modo aquæ forti committere velimus, quippe exesa & soluta parte terrea in fundo remanet mucilago quædam figuram sui corporis satis distincte retinens. Hoc ipsum mucilaginosum efficit, ut lapides dicti prodant empyreuma, quando igne tractantur. Si recentes canceros in mortario contundas, præloque subiicias, dabunt tibi succum copiosum, de quo deinceps dispiciemus. Si residuum ab illa expressione, carnes scilicet & crustas pingui aliquo decoquas, illa pinguedo rubedinem notabilem attrahit, eodemque tibi patebit esse in canceris aliquid pinguedini analogum, quod sulphureum dicere possis, seque non aquæ, sed homogeneo pingui associat.

Sal

Sal autem volatile, quod chymici se accepisse commemorant, sub ipsa destillatione vi ignis, per nouam compositionem materiæ idoneæ, generatum esse mihi videtur & in cancris sine certi ignis gradus adminiculo demonstrari non posse omnino persuasum habeo.

§. IX.

Quia sanguine cancer caret, ab omnibus fere humida & frigida eius natura perhibetur, vnde potissimum aqueam sanguinis partem augere, amissamque restituere docent: quod equidem minime inficiari velim. Neque tamen video, quid impediatur, quo minus animal sanguinem præditum ex cancro etiam illas partes, quæ sanguinem proprie dictum constituunt nancisci queat, præsertim cum facilis transitus rubedinis in admixta pinguia vero hoc reddat simillimum. Saltem non dubito ex cancris fluuiatilibus comestis chylo commodum supplementum trahi posse, quod deinde in sanguinem bonæ notæ transeat, nostroque corpori nutriendo seruiat. Certe enim cum & alia exsanguia, e. g. ostrea, optimi alimenti esse cognoscantur, id que visum in multis fuerit, quibus hoc edulii genus marcorem abstulit, viresque deperditas conspicuo fructu restituit: cur idem a cancris expectare non liceat, idoneam rationem nullam inuenio.

§. X.

Carnes cancrorum perhibentur duræ; quod ita intelligendum est, vt tardioris concoctionis, respectu aliarum carniū deprehendantur. Et sane visum est in aliquibus, qui vomitoriam medicinam sumserunt, eiecta fuisse satis magna frusta carnis ex cauda cancri auidius, ante duos tres pluresque dies deglutitæ, quam diligentius masticatæ. Verum enim ve-

ro multa hic essent probe distinguenda. Nam cancrorum quorumvis maiorum & annosiorum duriores fore carnes quam iuuenum, facile intelligitur, & qui bono alimento vsi sunt molliores vtique dabunt carnes, quam qui prauo. Forte etiam ipsa copia ciborum ventriculo immissorum cruditatibus relinquendis causam dedit. Nam absolute de omnibus id pronunbiare nollem: ad minimum excipiendi essent cancri saxatiles dicti & ex reliquis iuuenes & qui sunt sexus feminini.

§. XI.

Progredimur nunc ad illam quæstionem quæ præcipua est in toto hoc argumento, salubre ne sit hoc edulium, tam sanis, quam affecta valetudine laborantibus. Equidem nescio, quis absolute damnaverit: & sponte consequetur sanis nullo modo noxium aut damnosum esse posse, quod cum graui morbo conflictantibus etiam commendatur. En autem tibi cancrorum commendatorem dabo virum laudatissimum Excell. D. D. RIVINVM *diss. medic. p. 142. De gamma*, inquit, *notissimum est, aduersus phthisin optimos existere, quatenus acidum destruunt, in hoc affectu communiter peccans. Si quid enim aliud, certe cancri fluuiatiles, præsertim quando testas deposuerunt duriores, mire profunt ad acrimoniam illam obtundendam in scorbuto, malo hypochondriaco, doloribus lienis, arthritide &c. prout didicimus experimento non vno, cuius remedii vires vel ideo extollende sunt, quod sine molestia imo vero cum incunditate potius aliqua, tantum assumi que at vna vice, quantum vix pluribus dosibus de puluere absorbente capi solet: Singularem itaque usum illius reticere haud possum hoc in loco, quem femina melancholica inde percepit; siquidem frequenter esu gamma-
rorum, cum medicamenta detestaretur vniice restituta est. Huic
adda-*

addamus ex Excell. D. D. PRAESIDIS Fautoris & Praeceptoris mei summa obseruantia colendissimi *diss. de Viperarum usu medico Altorfii* habita haut multum dissimilem commendationem. Nam cum ille varia, quæ viperis substitui possent, proposuisset, de cancris fluuiatilibus mentionem injicit §. 38. & sequentem in modum scribit: Familiariter usus sum in Saxonia viro honorato & multum peregrinato, qui magno valetudinis suæ commodo hac diæta quotannis utebatur, eiusque beneficio scorbutica, quibus vexabatur, pathemata feliciter propulsabat: fere autem quouis prandio & cœna asparagos iungebat, Si aliquos dies sic transegerat, lætus conspiciebat in cute passim erumpentes maculas rubentes, quæ, eadem diæta continuata, euanescebant, ipsa cuticula multis locis squamarum instar desfluente. Illud macularum rubrarum a cancrorum repetito & copioso usu efflorescentium phænomenon semel hic quoque intueri in studio quodam licuit.

§. XII.

Addimus testimonium HENRICI MVNDII, qui *Oper. p. 285.* ita scribit: cancri fluuiatiles astacis figura proximè accedunt, sed sapore minus salsi sunt & multum minores. Horum & carnes & succus expressus, quia refrigerant & humectant, cabidis & hæcticis profunt. Squille, paguri aliique crustacei ab his qualitatibus parum discrepant. Nulli crustacei prurigine, aliæ pfora laborantibus, vti nec salsamenta, conueniunt.

§. XIII.

Equidem nescio quid sibi velit vir doctissimus, quando crustaceorum usu interdicit prurigine & pfora laborantibus, & an vera circumspecteque obseruata noxarum exempla habuerit. Si nihil aliud, quam hoc for-

C

te vi-

te vidit, quod prurigo ad cutim maior redditur, & quod exanthemata forte quædam erumpunt, propterea equidem nollem vel omnem usum prohibere, vel continuationem edulii dissuadere: quum per superficiem euacuari, quod in humoribus noxium fuit, omnimode proficuum & salutare existimem. Memini ex laudata dissertatione, de viperis, quod sub continuato usu eueniant etiam satis graua quædam symptomata, quæ merum incutere merito debeant: sed ita hæc sunt necessaria, vt verum plenumque fructum a curatione viperina non accipere sine istis liceat. Sed de hoc latius hic agere proposito meo detineor. Si vero Mundius grauiora vidit, qualia multi docti viri de mytolorum esu annotauerunt, & nuperrime Exc. D. D. BEHRENS *diss. Epist. ad celeb. D. D. Werlhofium, disquisitioni eius de variolis & anthracibus* lubiecta, eruditissime euoluit, videndum erit, an non marinorum peculiari vitio, forte morbo debeatur. Certe fauet considerationi obseruatio de squillarum minorum esu, subsequente semihorula post pastum spatio, vomitu prurituque molesto cum maculis totam cutem obsidentibus, de qua legimus *Misc. A. N. G. dec. II. An. III. obs. 411.* Nam tale quid de cancri fluuiatilibus vnquam obseruatum esse nullibi reperio.

§. XIV.

Succus cancrorum fluuiatilium variis modis ad usum medicum vocatur: intelligo autem illum, quando vitii cancri, in mortario contusi, exprimuntur. Talis laudatur in intestinorum inflammatorum & acrimonia corruptæ materiæ arrosorum vitiiis, quale quid in dysenteria, itemque nimia purgatione, aut a venenis, induci solet. Additur talis succus clysteribus, indeque non solum

solum æstus nimii contemperatio, verum etiam dolorum mitigatio, tandemque consolidatio ad votum consequitur. Nec contemnendum est RVLANDI experimentum, qui in grauiori capitis dolore, ipfisque coniunctis deliriis, commendat succum cancrorum fluuatilium, croco, si placet, & opiata quadam medicina, vt theriacā, maritatum fronti applicandum. Aliqui ad clauos pedum vtuntur hoc euporisto. Cancrum viuum minutim in mortario contundunt, totamque hanc portionem in tres partes diuidunt, quarum quamque linteolo exceptam clauo successiue imponunt & per viginti quatuor horas relinquunt. Ita fere fit, vt intra istud triduum clauus ita emolliatur, vt integer cum radice sua facite euelli possit. Denique vidit etiam Ex. D. PRAESES feminas, quæ oua cancrorum, in pulpam confusa, faciei induxerunt, ibique exficari permiserunt, ephelidum abstergendarum & tollendarum causa, quod tamen non omnibus æque ad votum successisse comperitum habet.

§. XV.

Officinæ seruant, multisque ægotantium vsibus suppeditant, lapides cancrorum, quos vulgo vocant cancrorum oculos. Non vacat mihi dispicere de natura & origine huius lapidis, quem alii morbum animalis esse contendunt, alii ex superfluo semine generari existimant. Equidem in medio hæc posita relinquo, dum nemo dubitat genuinos hos lapides præclarum vsus habere. Adulterini autem facile cognoscuntur, si quis eos diffringat, attendatque an habeant strata sibi inuicem superposita, quod genuinorum proprius est character, quibus adiaci possit experimentum cum aqua forti instituendum

C 2

cuius

quius supra mentionem fecimus. Habentur autem hi lapilli vel elixis exempti, qui albi sunt; vel e viuis accepti, quando in viuario detentis crusta vetus excidit, atque hi cœrulescunt. Non possum probare illorum iudicium, qui cœrulescentes præferunt: multos enim inter illos etiam esse a mortuis, aut ægrotis, vero admodum est simile, quos, vt existimo, avari piscatores colligunt, vt vel aliquem fructum capiant. Nam in illis, qui veterem tunicam rite deposuerunt, hos lapides etiamnum ventriculi tunicæ inhærentes videmus, planeque præternaturale videtur, si ille lapis cum crusta discedente simul elabatur.

§. XVI.

In puluerem comminuti & læuigati nomen præparatorum accipiunt, atque sic vtiliter adhibentur, vbi-
cunque absorbente medicina opus est, aut tali, quæ acidum ventriculi nimium infringat. Tanto vtilior est hic pulvis, quoniam si cum acido confligit & ab eo saturatus est, in liquamen salsum absterfivum abit, sicque per aluum facile promouetur, cum simplices terræ, tantoque magis metallico rudimento imbutæ, naturam aluminosam aut vitriolaceam induant, a quibus subinde graues turbæ excitari solent. Amplissime patet illorum vsus, quoniam intelligi potest, plurimis locis nos indigere acidum infringentibus, nimiam humiditatem absorbentibus, halituosos tenuissimos vapores intra poros suos detinentibus, sicque certo sensu figentibus nimis volatiles. Magis recentiori æuo, quam prisco, commendatam & frequentatam hanc medicinam fuisse, facile cognoscemus si dispensatoria percurrere placeat. Certe memoriæ meæ non occurrat antiquior compositio, quam

quam ingreditur, puluere stomachico Birckmanni, qui & ad auctorem Iosephum Quercetanium refertur, quos seculo XVI. exeunte vixisse constat. Quam vero multo plus nunc frequententur, docere nos potest nouissima editio *Dispensatorii Regii & Electoralis Borussia-Brandenburgici*, vbi accesserunt aliquot pulueres ab *Illustr. STAHLIO* nomen habentes, quorum partem faciunt hi lapides vel præparati vel succo citri saturati-

§. XVII.

Sed liceat ordine percurrere omnes pulueres officinales & de vsibus ipsorum differere. Habent itaque hos lapides *I. puluis bezoardicus Sennerti*, *II. bezoardicus Anglicanus*, in quo ponuntur succo limonum præparati, *III. absorbens citratus Stahlii* *IV. absorbens nitratus eiusdem* vt & *V. absorbens tartarifatus*, vbi loco acidi limonum aut citri, adhibitus fuit tartarus albus sufficienti aqua solutus, & cum his lapidibus præparatis coctus. *VI. puluis antimonalis albus Stahlii*, *VII. puluis Antinephriticus* incerti auctoris itemque *VIII. puluis contra calculum*, *IX. contra casum*, *X. contra febres*, *XI. Cordialis*, *XII. Galactopoeus XIII. puluis incidens Stahlii*, *XIV. pleuriticus XV. præcipitans XVI. Stomachicus Birckmanni*. Vel solus hic index ostendit, quam multis indicationibus hi lapides idonei fuerint æstimati. Equidem non audeo affirmare, quod æque in omnibus spei atque expectationi sufficiant. Certe lithentriticam valde vereor inniti persuasione isti, quæ ex signatura rerum vires æstimare & cognoscere sperat, quæ tamen tota res forte plura argumenta, quibus confutetur, habet, quam quibus confirmari possit. Neque dubium est, quin vsus bezoardicus, si stricte species promissa auctorum, valde dubius videri debet, cum forte

nemo his lapidibus solis aliquod operæ pretium fecisse gloriari possit. Sed optimi viri, qui talium auctores exstiterunt, dum plura huius generis terrea illis imposuerunt, respexisse videntur eo, ut halituosæ acri materiæ, quæ ad superficiem intestinalis tunicæ subinde deponitur, aliquid obiicerent, in quo hærare seseque insinuare posset, ne, quando vaporis aut tenuissimi fluidi forma vagaretur, illico ab aliis poris absorpta, in massam humorum rediret nouasque turbas ciceret.

§. XVIII.

Præstantissimus est vsus resolutorius horum lapidum, si lapsis, contusis, vulneratis drachma vna aceti boni vncia vna vel altera mixta, per interualla crebra exhibeantur. Sic enim resolutorium effectum præcipue laudabilem edunt, & noxas a stagnatione & coagulatione metuendas, feliciter auertunt. Potest, si hoc placet, loco simplicis aceti exhiberi rosatum & addi pro edulcoratione syrupus violarum aut de cichoreo, vel diascereos Andernaci. Atque hanc chirurgis omnibus notissimam vtilitatem spectasse videntur, qui hos lapides cum succo citri, limonum, vel tartaro præpararunt, præparatos autem scopo resolutorio, in variis morbis, præcipue autem petechialibus & purpuratis, crebro adhibent. Sed eosdem acidum porro absorbendi & corrigendi scopo frustra destinaueris, quem si desideres, oportet adhibere simplici tritura & læuigatione præparatos. Notari hic meretur abusus nonnullorum qui hos lapides frequentius & copiosius ingerunt hominibus, quibus aliquando visi sunt cum muco intestinali in concretionibus abiisse lapidescentes, multaque intestinis mala dedisse, donec vel multum adhibitis humectantibus, vel

cly-

clyſtere infuſo, ad exitum deducerentur. Atque hanc cauſſam exiſtimo, cur aliqui non facile eodem exhibere velint, niſi cum ſale quodam medio digeſtuo coniunctos: quod vt non ſemper neceſſarium, ita ſine errore magno fieri exiſtimo. Qui libræ vni vini rhenani drachmam vnam vel alteram horum lapidum immiſcent, idque mixtum bibere iubent, ſcopo reſolutorio non quidem gratiſſimam, ſed tempori & loco ſatis aliquando conuenientem medicinam nanciſcuntur.

§. XIX.

Chelæ cancrorum, ſeu potius apices illorum nigri, ad parandum puluerem bezoardicum Anglicum, ſecum expetuntur. Percepi a quibusdam laudari hos apices, quia plerumque aliquid carnis, & nouæ tunicæ in cruſtam abituræ, in illis hæret, quod ſimul exſiccatum & comminutum ſingularem efficaciam diapnoico-diaphoreticam præſtare aſſerunt. Equidem affirmare nolum, vel quod omnino vana ſit hæc expectatio, vel quod memoratu dignum factum ab his tam exiguis reliquiis confidenter ſperare queas. Si quis ſolas chelas adhibere voluerit, & patienter attendere, cognoscet quantum facturæ ſint operæ pretium.

§. XX.

Venio ad alia præparata, quæ vel in libris medicorum practitorum laudantur, vel officinalium catalogo inſerta leguntur. Sunt itaque, qui *aquam deſtillatam cancrorum* phtificis magnopere commendant, eamque vel ſimplicem, vel adiectis aliis ex animali & vegetabili regno parant. Sed haud ſatis video, verene aliquæ vires
cancro-

cancrorum rescientes in destillatum tale transire possint, valdeque vereor ne talis aqua solum elementare humidum principium sistat. Certe præstiterit talia decoquere, indeque confectum iusculum præbere, quam iners destillatum, cum temporis & impensarum iactura, parare. *MYNSICHTVS*, ex cancri & herba chelidoni maioris, parat aquam ophthalmicam, quam in inflammationibus, vulneribus & pustulis oculorum magnificat: quæ quid præ aliis singulare effectura sit, equidem non video & experientiæ permitto. Hanc porro aquam aliqui destinant ex seminibus cydoniorum vel psyllii purandis mucilaginis, quas vix spero hinc efficaciores fore, quam si alia quacumque aqua eisdem paraueris. Alicubi etiam inuenio *essentiam oculorum cancri*, quam parant pulveri tenuissimo lapidum affundendo oleum tartari p. d. dupla ad puluerem proportione. Deinde humiditatem omnem euocant, affunduntque spiritum vini gallicum, quem, diuturna digestionem accedente, tincturam rubicundam adeptum, deinde effundunt, potiorique spiritus parte destillatione euocata residuum sub hoc nomine asseruant. Meretur titulum absurdæ præparationis, certeque a lapidibus cancrorum frustra aliquid hic expectabis. Non minus errare illum existimo, qui eodem liquamine alcalino imbutos & exsiccatos loco humido exponeret, idque liquamen quod accepturus est, liquoris, vel olei aut salis horum lapidum nomine venditare vellet.

§. XXI.

Tandem etiam meminisse oportet cancrorum fluuiatilium combustorum, quorum cinerem iuvare illos

los, qui a rabido cane morfi sunt, magno antiquitatis consensu perhibetur. Recentiores quidam, vt POTERRIVS & MICHAELIS cum ETTMVLLERO, augment prouidentium, & cineres hos cum aqua propria exhibitos efficaciores fore promittunt: quod suo utique loco relinquendum putamus, magnopere tamen veriti, ne tanto malo impar athleta obiiciatur. Atque hæc sunt, quæ de cancris fluiatilibus, eorumque usu, proferre nunc licuit; quæque beneuoli lectoris iudicio & æquitati permittuntur. Claudio nunc riuos, Deoque Ter Optimo Maximo pro concessis ad hunc diem viribus ad decurrendum stadium medicum, gratias ago humilimas, ab eodemque prosperum mearum rerum successum deuotissima pietate efflagito.

F I N I S.

D

NOBIS

NOBILISSIMO ET DOCTISSIMO
DOMINO CANDIDATO

S. P. D.

PRAESES.

OMne tulit punctum, qui miscuit utile dulci,
poeta canit. Videris TV mihi ad eam
gloriam, laudanda sane ambitione, ad-
spirare, qui & initio TVAE dissertationis
declarasti, quantum incundioribus, quae per dietam
absoluuntur, curationibus tribuas, & totam commen-
tationem hanc inauguralem suscepisti, ut ostenderes
quantum fructum capere ex cancrorum fluuiatilium
tam esu, quam reliquo usu, liceat. Sed fere metum
incussisti producenda Mundii admonitione, qua is ab-
stinere cancrorum esu iubet illos, qui pruriginoso
aut scabioso affectu quodam laborant. Enimvero
cum is in eodem sermone salsamentorum usu illis in-
terdicat, suspicor fere hoc fieri ob eam causam, quod
illico maioris pruritus in parte affecta sensus perci-
pitur: quem veteres practici adeo non extimescebant, ut
potius suum sal viperarum maxime prodesse, continua-
to usu, sponponderint; etsi non ignorabant eandem dolo-
ris

*ris exacerbationem initio statim exoriri. Sed hac
missa facio. TIBI gratulor felicem stadii medici,
quod in academiis perficiendum erat, decursum: ap-
precor autem laboribus practicis ita TE nunc tra-
das, ut, diuina gratia adiuuante, omne punctum feras,
labantem valetudinem sustentens, prostratam erigas,
florentem rectis consiliis modereris ac conserues.*

*Hale Magdeburgica a. d. XXI, Martii.
clj lccc XXXV.*

SAn will im Sprichwort nicht der Krebse Gehen loben
Wenn so der Menschen thun wie jens beschaffen ist.
DU zeigest aber hier, von **D**IR ganz andre Proben
Weil DU in **D**Einem Fleiß nicht rückwärts gängen bist.
DER Stücke geh' nun so, wie vormahls **D**ER studiren;
Wofür DU ietzt mit Ruhm den Doctor-Hut erlangst
Es müß' Dich allezeit die gleichsten Wege führen
Daß DU nur immerfort in stetem Wohlseyn prangst.

Dieses wenige schrieb dem Herrn Doctori
zum steten Andencken.

M. E. M. C.

Seil Du, Geehrter Freund, durch unermüdeten Fleiß
Der edlen Wissenschaft stets suchest obzuliegen
So hast Du auch verdient der Ehre Lorber-Reiß
Drum muß er heute sich um Deine Scheitel schmiegen.

Mit diesem wenigen wolte dem Herrn Doctorando seine
Ergebenheit an den Tag legen mit Anwünschung alles
Wohlergebens

Ehre Gott Jacob Hevelius.
Medic. Studios.

AD lammos ARTIS MEDICÆ dum tendis
honores
Accipis & studiis præmia digna Tuis;
Pectoris ecce Tui summo flagrantis amore
Gaudia pando lubens, vota simulque fero;
Sume decus capiti, titulos iam sume superbos
Quæsitos meritis, vigilisque Tuis:
Inque DEL laudem, Patriæ, propriamque salutem
Nunc fruiere ingenio. Sic studuisse iuvat!

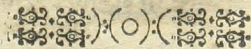
Hocce amoris integritatisque suæ testandi causa
Egregio Candidato apposuit

Joh. Jac. Möller.

Sie nur Gelehrsamkeit in denen ihre Wohnung,
Die sich von Jugend auf um selbige bemüht;
Und bleibet Ehre nur die edelste Belohnung
Bey denen, welche man der Tugend folgen sieht.
So kauft Du werther Freund, mit höchstem Recht empfangen
Die wohlverdiente Ehr; die Deine Fleißigkeit
Dein Erieb, Bemühung, Sorg die Weisheit zu erlangen:
Ja auch die Tugend selbst anjeho Dir anbeut.

Mit diesen wentsgen Zeilen wollte dem Herrn
Doctorando, seinem wertheften Freunde, er-
gebenst aufwarten.

A. T. B.

00 A 6326 (1)

VD 18

ULB Halle 3
004 103 416

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
 DE
CANCRO RVM
FLVVIATILIVM VSV
MEDICO

QVAM
 DEO O. M. AVSPICE
 IVSSV GRATIOSÆ FACVLTA TIS MEDICÆ
 PRÆSIDE
D. JOANNE HENRICO SCHVLZE
 MEDICINÆ ELOQVENTIÆ ANTIQVITATVM ET
 PHILOSOPHIÆ PROFESSORE PVBLICO

ORDINARIO
 ACADEMIÆ CÆSARÆ NATVRÆ CVRIOSORVM ET
 REGIÆ SOCIETATIS SCIENTIARVM BERO-
 LINENSIS SODALE

PRO LICENTIA
 GRADVM IVRA ET PRIVILEGIA DOCTORALIA
 MORE MAIORVM RITE CAPESSENDI

a. d. MART. M DCC XXXV.
 H. L. Q. C.

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBIICIET
 AVCTOR

SAMVEL DEVBLINGER

ELBINGA - BORVSSVS.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ

Typis JO. CHRIST. HILLIGERI, Acad. Typogr.

